

PARAGRAFİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

- Hikayenin Unsurları
- Paragrafta Anlatıcı Kişi
- Anlatımda Bakış Açıları
- Parçada Duyular

HİKAYENİN UNSURLARI

Hikâye veya öykü, gerçek ya da gerçeğe yakın bir olayı aktaran kısa, düzyazı şeklindeki metinlerdir. Hikâyede ve hikâye gibi tüm olay yazılarında dört unsur vardır:

- **Olay, Durum:** Yaşanan olay veya gerçekleşen durumdur.
- **Kişi, Varlık:** Olayın, durumun içinde olan veya kurguda yeri olan kişiler veya varlıklardır.
- **Zaman:** Olayın yaşandığı, durumun gerçekleştiği andır.
- **Yer (Mekân):** Olayın yaşandığı, durumun gerçekleştiği alanlardır.

ETKİNLİK

Soğuk bir ocak akşamıydı, kalabalık bir trende yolculuk yapıyordum. Kompartımanımıza giren yaşlı amca ve teyzeyi görür görmez ayağa kalktım ve onlara yer verdim. Tren çok kalabalık olduğu için koridorlar bile doluydu, ben de yolculuğuma vagonlardan birinin kapısının önünde devam ettim. Karşılıklı kapıların arasından soğuk gelse de basamak soğuk olsa da yüreğim inanılmaz sıcaktı.

- **Olay:**
- **Kişi:**
- **Zaman:**
- **Yer (mekân):**

ÖRNEK

Babaannem bağ makasıyla bahçeye geldi. Birkaç iri dalı kesti. Ağacın dibine yığdı. Sonra mutfaktan pekmez kavanozunu getirdi. Budanmış nar dallarına, yapraklarına usul usul damlattı, döktü hepsini. Kuşağından kese kâğıdı çıkardı. Ucundan yırttı. Narın bedeninden aşağı döktü. Böylece nar ağacının bakımı tamamlanmış oldu.

Bu metinde aşağıdaki hikâye unsurlarından hangisi belirsizdir?

- A) Zaman B) Kişi C) Olay D) Yer

ÖRNEK

Olay : Bir balıkçının, ağına takılan küçük balıkları göle bırakması
Yer : Göl
Zaman : Kış, öğleden sonra
Kişiler : Deniz ve köpeği
Anlatıcı : I. kişi

Aşağıdaki metinlerden hangisi bu yapı unsurlarına uygun olarak kurgulanmıştır?

- A) Bütün göl buz kesmişti. Balıkçılar sabah gerdikleri ağıları öğleden sonra toplamaya koyuldular. Ancak ağılara takılan balıklar çok küçüktü. Moraller bozuktu ama balıkları tekrar göle bırakmak dışında bir seçenekleri yoktu. Gün kararıyor, köpekler havlıyor, balıkçılar evlerine elleri boş dönüyordu.
- B) Geçen gün öğleden sonra kanepede uzanmış, karın yağışını izliyordum. O ara uyuyakalmışım. Uyku arasında birinin “Denize güven olmaz, inişli çıkışlıdır.” diye bağırdığını işitince sıçradım. İsmimi kimin söylediğini anlamak için salona gittiğimde köpeğimin, ağzında kumandayı gevelediğini ve o sırada “Göl ve Deniz Balıkçıları” adlı belgeseli açiverdiğini fark ettim. Balıkçıların, küçük balıkları göle bıraktıkları sahnede bizimkinin nasıl yalandığını görmeliydiniz.
- C) Deniz, o kış her öğle sonu köpeğini de yanına alarak balığa çıkmış. Önceleri olta balıkçılığına merak salsa da zamanla ağ ile balık avlamak onu daha çok sarmış. Gölde birçok balık türü yakalamak mümkün olsa da onun turna balığına olan merakı bir başkaymış. Varsa yoksa turna... O kadar ki ağına başka balıklar takıldığında onları gerisin geri göle bırakmış.
- D) Vakit öğleyi geçti, hava çok soğuk. Eee, ne de olsa ocak ayında yız. Buna rağmen köpeğimle birlikte bir gölün ortasındayım. Neden mi bu havada bu göldeyim? Adımı boşuna Deniz koymamışlar. Herkesin bir uğraşı vardır ya, benimki de balıkçılık. Yalnız prensip sahibiyimdir bu işte. Küçük balıkları avlamam. Örneğin şu ağdaki balıkların küçük olanlarını az evvel ayırıp göle bıraktım.

ANLATICI KİŞİ

Hikâye, roman gibi olay yazılarındaki olayları, kişileri, yer ve zaman unsurlarını okuyucuya anlatan kişiye “anlatıcı” denir.

Metinlerdeki anlatım iki ayrı kişi ağzından yapılır:

Birinci Kişi Anlatımı: Bu tür anlatımda anlatıcı, olayın içinde olan, olayı yaşayan kişidir. Birinci kişi anlatımıyla yazılmış metinlerdeki cümlelerin yüklemi 1. tekil veya 1. çoğul kişi (ben, biz) ekiyle çekimlenir.

➤ Yalova'daki bir ortaokulda seminer vermek için otobüse binmiştim. Otobüs hareket ettikten beş on dakika sonra muavin yanıma geldi. Amacı biletimi kontrol etmektir. Fakat unutkanlığım yakamı bırakmamış, muavine göstermem gereken bilet oteldeki odamda kalmıştı.

Üçüncü Kişi Anlatımı: Bu anlatımda anlatıcı olayı dışarıdan gözlemleyen, olayın içinde olmayan kişidir.

➤ Bahçıvan, mart ayının sonuna doğru bahçedeki tüm ağaçların dallarını budadı ve baharla birlikte uzayan otların bir bölümünü kestir. Bahçe sahibi Koray Bey, bu bahçıvandan çok memnundu. Çünkü işini çok güzel bir şekilde yapan bahçıvan mesleğinin en iyilerinden biriydi.

ÖRNEK

Birinci tekil şahıs (ben) ağzından yapılan anlatımda olay eserin kahramanlarından birinin ağzından aktarılır. Anlatıcı olayın içindedir. Üçüncü tekil şahıs (o) ağzından yapılan anlatımda anlatıcı (yazar) olayların içinde değildir. Olaylara müdahale etmez.

Bu bilgiye göre aşağıdaki olay yazılarının hangisinde anlatıcı yay araç içinde yanlış verilmiştir?

- A) Sokağa çıktığında, akşamüstünün mor alacakaranlığı çöküyordu. Bir süre koştu. Paketi sıkı sıkı göğsüne bastırıyordu. Eğreti bir paketti, açılıverir de görürler diye korkuyordu. (Üçüncü kişi ağzı)
- B) Öğleden sonra otobüse binip uzak yerlere gittik. Biletçiler yanımdan geçerken selam veriyorlar, öteki yolcularla ilgileniyorlardı. Her şey bir oyun gibiydi. (Birinci kişi ağzı)
- C) Kireç badanalı avlu duvarlarına, sabah güneşinin parlak aydınlığı vurmuştu. Bekirlerin üstünde oturan emekli demir yolcu Mazhar Baba, tahta payandalı harap taraçaya çıkmış tespih çekmekteydi. (Birinci kişi ağzı)
- D) Büyük kapının arkasında, toza toprağa bulanmış üniformalarıyla dört polis vardı. İşlerinden biri Bekir'di. Soluklarını tutmuş, kafalarını kapının kenarından fazla çıkarmamaya çalışarak bekliyorlardı. (Üçüncü kişi ağzı)

ANLATIMDA BAKIŞ AÇILARI

Bir olay, konu, düşünce ya da kişi incelenirken izlenen belirli bir yön vardır. Bu yöne “bakış açısı” denir. Bakış açısı, anlatıcının olay ya da kişileri algılama biçimidir. Üç tür bakış açısı vardır:

1.Kahraman Bakış Açısı: Anlatıcı olay örgüsünün içinde bir kişidir. Olayı ya da durumu kendi ağzından (1. kişi anlatımı) anlatır.

➤ Kütüphaneye girip kartımı görevliye uzattım. Görevli kartı küçük bir kutuya koyduktan sonra kutudaki 117 numaralı kartı bana verdi. Kartı aldım, kütüphanenin arka tarafına geçtim. Sağımda, solumda birkaç öğrenci dışında kimsecikler yoktu.

2. Gözlemci Bakış Açısı: Anlatıcı olaylara ve kişilere uzaktan bakan bir gözlemci gibidir. Sadece görebildiklerini aktarır.

➤ İkinciye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti. Burası küçük bir değirmendi. Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra dar ve taş bir mecraya giriyordu.

3. Hâkim (İlahi) Bakış Açısı: İlahi bakış açısında anlatıcı; yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir. Kahramanların akıllarından geçenlere, duygu ve düşüncelerine hâkimdir. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur; üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşur.

➤ Günler, kuvvetli bir rüzgârın sürüklediği beyaz bulut kümecikleri gibi birbiri arkasına geçip gidiyordu. Kervancıbaşı, gün sonunda mutlaka bir fırtına kopacağını sezmişti. Kervandaki herkes müthiş bir şeyden korkuyor gibiydi.

ÖRNEK

Şehrin kıyısında, ufacak bir derenin kenarında, dalları suya sarkan ihtiyar bir söğüt ağacı var. İlkbaharın başlarında bu söğüdün dallarına bir kırlangıç gelip kondu; derenin bir başından bir başına yıldırım gibi uçan, beyaz göğüslerini suya dokundurarak şeffaf kanatlı küçük böcekleri yakalayan diğer kırlangıçlara bakmaya başladı. Başını hafif hafif sallıyordu. Derin düşüncelere daldığı belliydi.

Bu metnin dil ve anlatımı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Birinci kişi ağzıyla yazılmıştır.
- B) Hâkim bakış açısı kullanılmıştır.
- C) Olayın geçtiği yer ve zaman belli değildir.
- D) Gözlemci bakış açısına başvurulmuştur.

ÖRNEK

Genç adam süngüyü alarak ocağı karıştırmaya başladı. Kapak açılır açılmaz insanın yüzüne rüzgâra benzeyen bir ateş çarpıyor, deri kavrulur gibi oluyordu. Ocağın içi hayret edilecek kadar beyazdı. İnsan bunu âdeta eritilmiş bir maden zannederdi. Maden, bir tenceredeki kaynar su gibi fokurduyor, onun gibi buhara benzeyen beyaz dumânlar saçıyordu. Genç adam anlaşılan bu işin yorgunuydu çünkü hareketleri de düşünceleri gibi yavaştı. Adam düşünceli ve dalgındı. Geleceğe dair hiçbir ümit beslemiyordu.

Bu metnin dil ve anlatımı ile ilgili,

- I. Hâkim bakış açısıyla yazılmıştır.
- II. Birinci kişi ağzıyla kaleme alınmıştır.
- III. Kahraman bakış açısına başvurulmuştur.
- IV. Üçüncü kişi ağzıyla anlatılmıştır.

yargılarından hangilerine varılır?

- A) I ve II. B) I ve IV. C) II ve IV. D) III ve IV

PARÇADA DUYULAR

Parçada yazar “görme, işitme, dokunma (hissetme), tatma, koklama” duyularından yararlanabilir.

→ Sen hiçbir su değirmeninin içini dolaştın mı? Görülecek şeydir o... Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufak pencere ve kalın kalsların üstünde simsiyah bir çatı... Sonra takır tukur sesler çıkaran bir sürü çark, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar... Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvaları, havada tahıl ve nem kokusu... Taşların yanında, duman hâlinde, sıcak ve ince zerrelere uçuşur. Hâlbuki döşemedeki kapağı kaldırıncasıs hâlinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır.

ÖRNEK

İhtiyar sustu. İlık esen rüzgâr da durmuştu. Ormandan hafif tıktırılar geliyordu. Uzun ağaçların üzerinde, uzun ve atlas bir etek dolaşmış gibi fısıltılar vardı. Yapraklar, içerisinde piyano bulunan bir odada bağırdığı zaman piyano tellerinin çıkardığı hafif, ince uğultuya benzeyen karışık, birbirinden ayrılmaz, acayip mırıltılarla kımıldıyorlardı. Orman dev büyüklüğünde bir çocuk gibi mışıl mışıl uyuyordu ve bu sesler onun nefesleriydi.

Yazar bu metinde aşağıdaki duyulardan hangisine ait ayrıntılara yer vermemiştir?

- A) Görme B) İşitme C) Koklama D) Dokunma

ÖRNEK

Kar yeniden azıttı, tutacak gibi yağıyor. Şu kar tatilini önceden verseler yıldızları dökülür! Emekli olmanın iyi bir yanı da bu. Şimdi iç çekmek de güzel, iç çekmeyi güzel bulduğuna kendini inandırmak da. Öyle sanmak da. Camın kıyısından bıçak gibi ince ince bir soğuk geliyor. Sanki bu da güzel. Hava daha da kararıyor, gökten karların gölgesi vuruyor sanki. Kar altında kalmış kaktüs gibiyim; dışım soğuk, içim uykulu. Yine sensiz yağan bir kar işte!

Bu metinle ilgili,

- I. Anlatım birinci kişi ağzından yapılmıştır.
- II. Farklı duyulara ait ayrıntılara yer verilmiştir.
- III. Kar yağışı, zaman ile ilgili bir ipucu vermektedir.
- IV. Olay ve mekân unsurları belirgindir.

yargılarından hangisi yanlıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

ÖRNEK

Aşağıdaki parçalardan hangisi üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır?

- A) Elimde bavulum, caddeden aşağıya dümdüz yürüyerek köy dolmuşlarının kalktığı minibüs durağını buldum. Aklımda, Ceritmüminli köyüne gidecek bir araba bulmak ve bir an önce işime, yani hekimliğe başlamak...
- B) Artık yolculuğa çıkma vaktiydi. Korkumdan kıpırdayamıyordum. Yerimden çıkarak bu büyüğü anı bozarsam dedem küplere biner, etrafına dehşet saçardı. Çaresizlik içinde beklemeyi seçtim. İtiraf edeyim ki kalbim yerinden çıkacakmış gibi atıyordu.
- C) İhtiyar gazi, başını havaya kaldırmış gökyüzünü incelerken yüzünde bir endişe bulutu dolaşüyor, sanki yılların yüzüne çizdiği çizgiler daha da fazlalaşıyordu. Kadınlara dönerek “Ben bu havanın durumunu beğenmiyorum. Bunun sonu fırtınadır, tipidir. Eğer bir başlasa çok da uzun sürer. Bulunduğumuz yerden bir adım atamayız.” dedi.
- D) Kastamonu’da soğuk ve yağmurlu bir sabah, günün ilk ışıklarıyla birlikte orman yollarından geçip İlgaz’dan şehre doğru giderken toprağın kokusunu hissettim. Şehrin sokaklarında mütevazı ve kanaatkâr insanların sakin ve huzurlu bakışlarını gördüm.

ÖRNEK

Berduş Ali, şafak sökerken değneğini eline alıp meydana doğru ilerledi. Onun görevi, sağdan soldan getirilip meydanda toplanan büyükbaş hayvanları köyün çıkışına götürmek ve orada bitişik köyden gelen Çoban Rüstem'in oğluna teslim etmektir. Bu iş için köylülerden aldığı ücret her ihtiyacını karşılamaya yetmezdi ama onu kimseye de muhtaç etmezdi.

Bu metnin unsurları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Üçüncü kişi anlatımı kullanılmıştır.
- B) Söz sanatlarından yararlanılmıştır.
- C) Anlatıcı, hikâyenin kişilerinden biri değildir.
- D) Hikâye unsurlarının tümüne yer verilmiştir.

ÖRNEK

Bir köpekle bir horoz arkadaş olmuş, birlikte yola düşmüşler. Gitmişler, gitmişler... Akşam olunca horoz bir ağaca tünemiş; köpek de ağacın dibindeki kovuğa girmiş, kıvrılıp uyumuş. Ama horozun âdetidir, daha ortalık ağarmadan başlamış ötmeye. Ötmesini öteden bir tilki duymuş, koşup gelmiş: 'Aman ne tatlı sesin varmış senin! Hele gel de seni bir bağrıma basayım!' diye türlü diller dökmüş. Horoz: 'Kapıcı ağacın dibinde yatıyor, sen onu uyandır; kapıyı açsın, ben de inerim.' demiş. Tilki inanmış horozun sözüne; kapıcıyı bulup da bir konuşayım derken köpek uyanmış. Tilkinin üzerinde atılmış, tilki canını zor kurtarmış.

Bu metnin hikâye haritasıyla ilgili verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) **Olay:** Horozu yemek isteyen tilkinin, horozun arkadaşı köpeğin elinden zor kurtulması
- B) **Yer:** Orman
- C) **Zaman:** Akşam, ortalık ağarmadan
- D) **Varlık kadrosu:** Horoz, köpek ve tilki